

I LAJISTO

Tunnista lintulautavieraasi

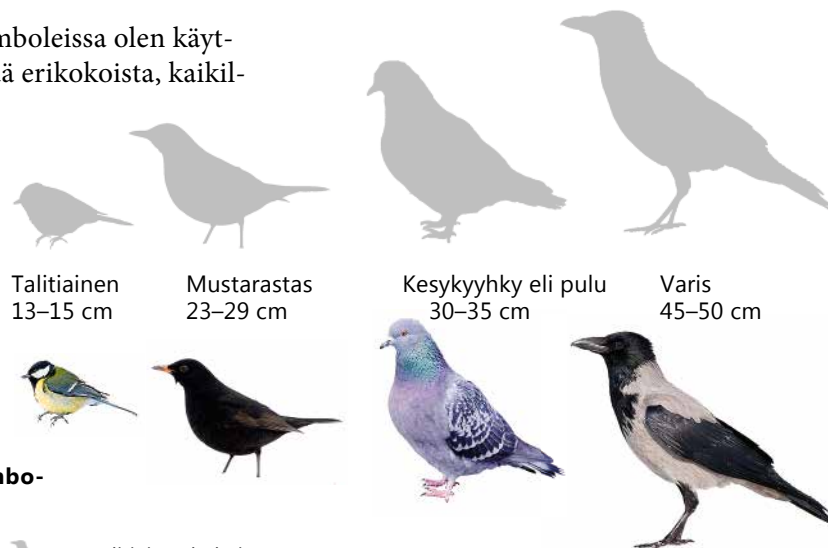
Seuraavassa esittelen sanoin ja kuvin viitisenkymmentä lintulautojen tavallisinta siivekästä. Lajien esittelyjärjestys seurailee osapuilleen eliökunnan systemaattista luokittelua, jossa pääsääntöisesti ensin tulevat isot linnut, sitten pienet.

Kunkin lajin esittelystä käy ilmi linnun koko, tärkeimmät tuntomerkit, mahdolliset koiraan ja naaraan erot, äänet, liikkumistapa sekä tärkein ravinto ruokinnoilla. Yleiset väri- ja rakennetuntomerkit sekä höyhenpuvun kuvioinnit ilmenevät valokuvista.

Huomaa, että lintujen koko valokuvissa ei vastaa lajien keskinäistä kokoeroa luonnossa. Linnun todellinen koko ilmenee lajinimen perässä olevasta kokosymbolista.

Kokosymbolit

Lajiesittelyn kokosymboleissa olen käyttänyt seuraavaa neljää erikokoista, kaikille tuttua lajia:

Talitiainen
13–15 cm

Mustarastas
23–29 cm

Kesykyyhky eli pulu
30–35 cm

Varis
45–50 cm

Esimerkkejä symbolien tulkinnasta:

    = talitiaisen kokoinen

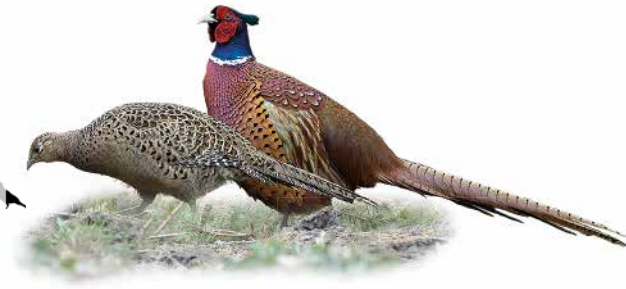
    = kooltaan rastaan ja kyyhkyn väliltä

    = suurempi kuin varis

EI-VARPUSLINNUT

KANALINNUT

Fasaani (*Phasianus colchicus*)
Kookas, kirjava kanalintu. Huomiota herättävän pitkä pyrstö, etenkin koiraalla. Koiraas eksoottisen värikäs, naaras ruskea, tummatäpläinen. Arka. Yleensä hiljainen. Mieliruokaa siemenet.

Peltopyy (*Perdix perdix*)
Pieni, kirjava kanalintu. Naama oranssinruskea, kupeilla punaruskeita juovia, vatsassa tumma hevosenkenkäkuvio. Hyvin arka. Ääni kova "kr-rik". Mieliruokaa siemenet.

PETOLINNUT

(kuvassa kanahaukka edessä, varpushaukka takana)

Varpushaukka (*Accipiter nisus*)
Pienehkö, pitkäpyrstöinen haukka. Siivet pyöreäkärkiset, verraten lyhyet. Päältä tumma, alta vaalea kapein tummin viiruin. Nuoret (kuvassa) ruskeampia. Saalistaa pääasiassa pikkulintuja.

Kanhaukka (*Accipiter gentilis*)
Hyvin samannäköinen kuin varpushaukka, mutta selvästi isompi ja jyrävämpi. Saalistaa enimmäkseen kyyhkyn kokoisia ja sitä suurempia lintuja.

Varpuspöllö (*Glaucidium passerinum*)
Minikokoinen pöllö. Olemus palleromainen. Istuu pitkiä aikoja yhdessä paikassa, usein puunlatvassa. Lento nopeaa, aaltomaista. Saalistaa pikkulintuja ja -jyrsijöitä.

KYYHKYT

Kesykyyhky (*Columba livia*)
Kaikkien tuntema kaupunkilintu. Värytyksensä vaihtelee huomattavasti. Yleensä höyhenpuku harmaa, yläperä vaalea. Silmä punainen, nokka tumma. Kävelee nyökytellen. Hiljainen. Mieliruokaa jyvät.

Sepelkyyhky (*Columba palumbus*)
Kuten kesykyyhky, mutta isompi, kaulassa ja siivillä isot valkeat laikut. Silmä keltainen, nokka vaalea. Muuttolintu, joka vieraillee ruokinnoilla lähinnä keväisin. Laji on urbanisoitumassa, osa kannasta on alkanut pesiä taajamissa.

talvina monen hippiaisten tarina päättyy kuitenkin kehnosti.

Monet nykysiivekkäät perustavat talvisen elämänsä pitkälti lintulautojen varaan. Talitiaiset, pikkuvarpuset, viherpeipot, punatulkut ja keltasirkut ovat oppineet, että talojen pihossa ruokaa on tarjolla läpi talven. On auringonkukansiementä, pähkinää, talipötköä ja rasvasiemen-seosta, kauralyhdettä ja ehtaa läskiä. Niiden äärellä kehtaa talvensa vietellä.

Helppo ruoka saattaa houkuttaa ruokinnoille myös oudompia vieraita. Joku onnekas voi saada ruokinnalleen peltopyyparven, toinen palokärjen, kolmas pähkinähakin. Yksikään näistä ei kuitenkaan kuulu lintulautabaarin kanta-asiakkaisiin.

Sitten on vielä joukko lajeja, joita lintulautojen houkutukset eivät kiinnosta laisinkaan. Nämä kaikkein karaistuneimmat talvieläjät sinnittelevät luonnon armoilla huurteisimmatkin paukkupakkaset ja etsivät appeensa kuka mistäkin luontoäidin helmoista. Näihin pohjoisen luontomme viltimpiin ja vapaimpiin asukkaisiin kuuluvat tunturihaukka, useimmat metsäkanalinnut (kuten metso, pyy ja kiiruna), monet pöllöt (kuten hiiri-, viiru- ja lapinpöllö) sekä pienemmistä linnuista muiden muassa koskikara, isokäpylintu ja hippiainen. Ne eivät tarvitse meitä mihinkään.

Takavuosina lintulautoja kartteli nykyistä useampi höyhenikäs. Monet aikaisemmin lintulautoilta puuttuneet tai niillä korkeintaan ohimennen poikenneet lajit ovat kuitenkin alkaneet käydä ruokinnoilla säännöllisesti. Näihin uudistulokkaisiin lukeutuvat muiden muassa pyrstötiainen ja puukiipijä. Tapa tulla ihmisten pihoihin on levinnyt niiden keskuudessa, ja nykyään niitä näkee joka talvi sadoilla ruokinnoilla poimimassa oman osuutensa pitopöydän herkuista.

Lisäksi piharuokinnoilla aiemmin epäsäännöllisesti vierailleista lajeista varsinkin vihervarpunen, urpiainen ja tundraurpiainen

suuntaavat kulkunsa pitopöytien suuntaan yhä useammin ja isompina porukoina. Niiden kannat vaihtelevat kuitenkin suuresti puiden siemensadon mukaan: joinakin talvina niitä näkee kymmentäin ruokinnoilla, toisina niistä ei näe vilautakaan. Ne kuuluvat kulkurikansa.

Millainen ruokinta, sellaiset vieraat

Se, mitä lintuja kullakin ruokinnalla näyttäytyy, riippuu muun muassa ruokinnan koosta, maantieteellisestä sijainnista ja ympäristöstä sekä tarjolla olevasta sapuskasta. Tuuristakin voi puhua silloin, kun ruokinnalle sattuu tupsahtamaan jokin harvinaisuus tai ruokinta yksinkertaisesti vain sattuu sijaitsemaan jonkin epätavallisen lajin elinpiirillä.

Vaikka lintulautojen perussakki talitintteinen keltasirkkuinen näyttää kovin samanlaiselta oltiinpa Hankoniemellä tai Nuorgamissa, eri osissa maata lajistossa on omat erityispiirteensä. Eteläisessä Suomessa on

todennäköisintä tavata sellaisia lajeja kuin peltopyy, pähkinähakki, nokkavarpunen ja tikli, lappilaiset puolestaan voivat ylpeillä lapintiaisillaan ja kuukkeillaan.

Metsälajit eivät tule mielellään aukeille paikoille, siksi niitä näkee harvoin kaukana metsistä. Monet lintuharrastajat sijoittavatkin ruokinnan metsän reunaan houkutellakseen sinne metsien asukkaita. Jotkut perustavat jopa ihan erillisen ruokintapaikan syvälle metsän siimekseen.

Vastaavasti kaupunkien ja viljelysmaiden lajit karttelevat metsiin asetettuja ruokintoja.

Optimaalisinta olisikin, jos linturuokinnan voisi pystyttää pi-

TIESITKÖ?

Varpushaukka — lintulautojen peruspeto

Kun useiden keskieurooppalaisten ravintotutkimusten tulokset niputettiin, paljastui että varpushaukka oli nimensä veroinen: pääsaalis oli varpunen. Joissakin populaatioissa peräti kolme neljästä pedon saaliiksi joutuneesta varpusesta kuoli juuri varpushaukan kynsiin. Myös talitiaisista ja peipoista monen maallinen taivallus päättyy samaan osoitteeseen.

Meillä ei ole tehty aiheesta kattavia talviaikaisia selvityksiä, mutta eräissä kesätutkimuksessa varpushaukan pääsaalista olivat peippo ja rastaat. Täkkäläisen talven vähälajisessa lintumaailmassa varpushaukan ruokalistalle kelpaavat likimain kaikki ruokinnalla vierailevat linnut, ehkä lukuun ottamatta jymäkkää koirasfasaania.

Pienikokoinen koiras keskittyy pikkulintuihin, huomattavasti kookkaampi ja romuilisempi naaras havittelee isompaa saalista, kuten rastaista, närhiä ja harakoita.

Saalistus ei ole suinkaan helppoa. Tutkimusten mukaan varpushaukan iskuista onnistuu keskimäärin vain joka kymmenes, nuorilla vielä harvempi. Lukemattomat omat havaintoni vahvistavat tämän: lähes aina haukka poistuu ruokinnalta tyhjin kynsin.

Erään laajan tutkimuksen mukaan nuorista varpushaukoista kuolee ensimmäisen vuoden aikana 50–70 %. Useimmat kuolevat nälkään, kun saalistustaidot eivät riitä tuomaan tarpeeksi apetta pöytään.

Aikuissillakin yleisin kuolinsyy on luultavasti nälkä, mutta monet heittävät henkensä myös törmättyään ikkunaan tai autoon tai jouduttuaan isomman pedon kynsiin.

Itse olen asunut jo vuosia peltomaisemissa, jossa isolepinkäinen eli lapinharakka on jokatalvinen kyläilijä. Joskus ruokinnalleni on iskenyt myös toinen avomaiden peto, ampuhaukka. Ympäröiviltä pelloilta hämärän tullen pihaani hipsuttelevat rusakot ovat saaneet varoa lähiseudun huuhkajien viisienttisiä koukkukynsiä, pikkujyrsijät puolestaan ovat houkutelleet paikalle läheisessä metsäsaarekkeessa parina vuonna talvehtineen sarvipöllön, joskus myös lehto- tai helmipöllön.

Yöllisten ruokavieraisten vanavedessä ruokinnoille kulkee myös monenlaisia petonisäkkäitä. Ne pystyvät hyvän hämäränään ja erinomaisen kuulon avulla saalistamaan mainiosti myös yöaikaan.

Ylivoimaisesti tavallisin petonisäkäs on kissa, jonka ohella ruokinnolla vierailee muitakin nisäkäspetoja: kettuja, näätiä, kärppiä ja lumikoita.

Nopealiikkeisiä lintuja kissan on hankala napata, todennäköisimmin sen saalistustalle päättyy joko orava tai jokin pikkujyrsijä.

Itse en soisi yhdenkään luonnoneläimen, varsinkaan pikkulinnun, päätyvän ihmisten helmoissa asuvan lemmikkimirrinn suihin, koska kissat pärjäävät vallan hyvin ilman luomuaateriaakin.

Opportunistipetoja

Tilaisuus tekee monesta yllättävästäkin lintulautavieraasta pedon. Esimerkiksi varislinnut, varsinkin pienemmät ja ketterämmät närhet ja harakat, saattavat äkkiarvaamatta syöksyä pikkulinnun kimpupuun ja humauttaa tämän lujalla nokaniskulla pökerryksiin. Sitten lisää nokaniskuja... ja ruumishan siitä tulee. Terveillä pikkulinnuilla ei juuri ole hätää, mutta heikkokuntoiset ja sairaat saavat varoa isompia sukulaisiaan.

Myös niinkin vaarattoman tuntuinen eläjä kuin käpytikka saattaa tilaisuuden tullen, joskin erittäin harvoin, äityä takomaan hengiltä pienempiä lintulautavieraista. Pikkulinnut tietävät tikan vaarallisuuden, sen että joka suvi

Närhi ei siekaile käydä käsiksi heikkokuntoiseen tai kuolleeseen pikkulintuun (kuvassa kuollut sinitäinen).

Jopa parvilinnuistakin joku yksilö jää usein aloilleen vaikka muu parvi pyrähtää lentoon. Onko kyseessä parven rohkein, tyhmin, nälkäisin vai huonokuntoisin lintu? Vai onko kyseessä muuten vain erilainen yksilö, joka käyttäytyy tietoisesti eri tavalla kuin muut? Sen kun tietäisi.

Linnut suhtautuvat myös eri ihmisiin eri tavalla. Tuttuun ihmiseen, jonka ne tunnistavat esimerkiksi vaatetuksesta ja liikkumisesta — ehkä äänistäkin jos tämä on esimerkiksi ottanut tavaksi vihellellä tai puhella (niin, sitäkin tapahtuu) tullessaan ruokinnalle — ne saattavat suhtautua luottavamemmin kuin muihin pihalla liikkujiin. Jos joku on onnistunut kesyttämään ruokittavansa niin, että ne tulevat hakemaan kädeltä makupaloja, se ei takaa, että linnut lennähtäisivät kaverin kädelle.

Kovalla pakkasella linnut ovat yleensä ottaen rohkeampia kuin muulloin. Silloin niiden huomio keskittyy ruuanhankintaan, samanlaiseen varovaisuuteen kuin leudommalla ei ole aikaa.

Tullessaan ruokinnalle tikoilla on tapana kuikkia puunrungon takaa, onko tilanne turvallinen. Kuvassa tylliään esittelee palokärki.

Yksin vai parvessa

Monet siivekkäät ovat hyvin sosiaalisia, ja ne elelevät koko talvikauden isoissa porukoissa. Hyvinä esimerkkeinä ovat keltasirkut, viherpeipot ja pikkuarpuset, jotka ruokailevat lintulaudoilla tiiviinä ryhmänä ja tekevät kaiken muunkin aina yhdessä.

Kaikkein sosiaalisimmilla lajeilla — kuten pyrstöiaisilla, naakoilla ja pikkuarpusilla — yksilöiden välinen etäisyys, ”suojavyöhyke”, on lähes olematon. Ne ruokailevat ja lepäilevät usein aivan kylki kyljessä naapureidensa kanssa.

Vähemmän sosiaaliset lajit pitävät ruokaillessa isompaa hajurakoa lajitovereihin, ja niillä esiintyy nokkapokkaa herkemmin. Yksineläjät päästelevät ärräpäitä jo kymmenien metrien päästä nähdessään samanmerkkisen kilpailijan änkeävän ruoka-apajalle.

Lintulaudan vakioasiakkaista pikkuarvun lienee kaikkein sosiaalisin. Puolisot kyhäävät usein toisiaan vasten, ja parven linnut sietävät muutenkin toisiaan poikkeuksellisen lähellä.

